

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ПРИРОДНИЧИЙ КОЛЕДЖ
ВІДДІЛЕННЯ ЕКОЛОГІЇ**

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

*Роботу виконав студент II курсу
Тим Іван
Науковий керівник: Н. М. Батюк –
кандидат географічних наук,
викладач Природничого коледжу*

Проблема продовольчої безпеки України є актуальною, складною, багаторівневою, тому потребує систематичного дослідження та вирішення на сучасному етапі розвитку економіки.

Продовольча безпека трактується як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої держава гарантує фізичну й економічну доступність та якість життєво важливих продуктів харчування населенню згідно з науково обґрунтованими наборами продуктів харчування, підтримує стабільність продовольчого забезпечення населення та забезпечує продовольчу незалежність.

Метою роботи є дослідження стану продовольчої безпеки держави.

Завдання: обчислити індикатори продовольчої безпеки, проаналізувати стан продовольчого забезпечення держави та рівень самозабезпеченості продуктами харчування населення, запропонувати шляхи розв'язання проблеми.

Стан продовольчої безпеки України визначають за індикаторами

*Індикатори
продовольчої безпеки
України*

Добова енергетична
цінність раціону людини

Економічна доступність
продуктів

Забезпеченість раціону
людини основними
видами продуктів

Диференціація вартості
харчування за
соціальними групами

Достатність запасів
зерна у державних
ресурсах

Ємність внутрішнього
ринку окремих
продуктів

Продовольча
незалежність за
окремим продуктом

1. **Добова енергетична цінність раціону людини** - визначається як сума добутоків одиниці маси окремих видів продуктів, які споживаються людиною протягом доби, та їх енергетичної цінності;
2. **Забезпечення раціону людини основними видами продуктів** - визначається як співвідношення між фактичним споживанням окремого продукту та його раціональною нормою;
3. **Достатність запасів зерна у державних ресурсах** - визначається як співвідношення між обсягами продовольчого зерна у державному резерві та обсягами внутрішнього споживання населенням хліба і хлібопродуктів у перерахунку на зерно;
4. **Економічна доступність продуктів** - визначається як частка сукупних витрат на харчування у загальному підсумку сукупних витрат домогосподарств;
5. **Диференціація вартості харчування за соціальними групами** - відстежується в динаміці та розраховується як співвідношення між вартістю харчування 20% домогосподарств з найбільшими доходами та вартістю харчування 20% домогосподарств з найменшими доходами;
6. **Ємність внутрішнього ринку окремих продуктів** - відстежується в динаміці та визначається у натуральному виразі як добуток споживання певного продукту та середньорічної чисельності населення;
7. **Продовольча незалежність за окремим продуктом** - визначається як співвідношення між обсягом імпорту окремого продукту у натуральному виразі та ємністю його внутрішнього ринку.

Індикатор 1. Добова енергетична цінність раціону людини.

У 2015 році середньодобова поживність раціону українця становила 2799 ккал, що на 12% перевищує граничний критерій (2500 ккал).

Спостерігаються значні диспропорції у споживанні продуктів тваринного і рослинного походження. Основну частину калорій (2008 ккал) українці спожили із продукцією рослинного походження. Лише 28% середньодобового раціону забезпечується за рахунок споживання продукції тваринного походження, що майже у 2 рази нижче за встановлений граничний критерій (55%). Продукти тваринного походження вживаються населенням у недостатньому обсязі, через їхню високу вартість та низьку купівельну спроможність більшості населення держави.

Отже, за індикатором, який відображає добову енергетичну цінність раціону харчування людини, продовольчої безпеки ще цілком не досягнуто.

Добова енергетична цінність раціону українця у 2015 році (ккал у розрахунку на одну особу)

	Порогове значення	Фактичне значення
Добова енергетична цінність раціону людини у тому числі:	2500	2799
Продукти тваринного походження	1375	791
Продукти рослинного походження	1125	2008
Частка продуктів тваринного походження в раціоні людини	55	28
Частка продуктів рослинного походження в раціоні людини	45	72

Індикатор 2. Достатність споживання окремого продукту.

Оптимальною вважається ситуація, коли фактичне споживання продуктів харчування особою впродовж року відповідає раціональній нормі, тобто коефіцієнт співвідношення між фактичним і раціональним споживанням дорівнює одиниці.

Споживання основних продуктів харчування населенням України у 2015 році

(кг, на особу на рік)

	<i>Раціональна норма (розрахунки МОЗ України)</i>	<i>Фактичне споживання у 2015 році (дані Держстату)</i>	<i>Індикатор достатності споживання</i>
Хліб і хлібопродукти (у перерахунку на борошно)	101,0	103,2	1,02
М'ясо і м'ясопродукти	80,0	50,9	0,64
Молоко і молокопродукти	380,0	209,9	0,55
Риба і рибопродукти	20,0	8,6	0,43
Яйця (шт.)	290	280	0,96
Овочі та баштанні	161,0	160,8	1,00
Плоди, ягоди та виноград	90,0	50,9	0,56
Картопля	124,0	137,5	1,10
Цукор	38,0	35,7	0,94
Олія рослинна всіх видів	13,0	12,3	0,95

За групами продуктів м'ясо і м'ясопродукти; молоко і молокопродукти; риба і рибодукти; плоди, ягоди та виноград даний індикатор <1 (0,43-0,64), фактичне споживання майже у двічі нижче норми. Хліба і хлібопродуктів; яєць; овочів та баштанних; цукру; олії населення споживає в межах раціональних норм. Індикатор достатності споживання картоплі рівний 1,10, спостерігається понаднормове споживання даного продукту. Це свідчить про незбалансоване харчування населення, яке намагається забезпечити власні потреби за рахунок більш економічно доступних продуктів.

За індикатором достатності споживання основних продуктів харчування необхідного рівня забезпечення продовольчої безпеки не досягнуто.

Індикатор 3. Достатність запасів зерна у державних ресурсах.

В Україні на початок 2015 року у державному продовольчому резерві знаходилося майже 1,6 млн. тонн продовольчого зерна, а обсяг внутрішнього споживання хліба і хлібопродуктів у перерахунку на зерно становив 5,9 млн. тонн, тобто індикатор достатності запасів зерна складав 27%. При тому, що граничним (пороговим) значенням цього індикатора вважається його 17- відсотковий рівень, що відповідає 60-ти дням споживання.

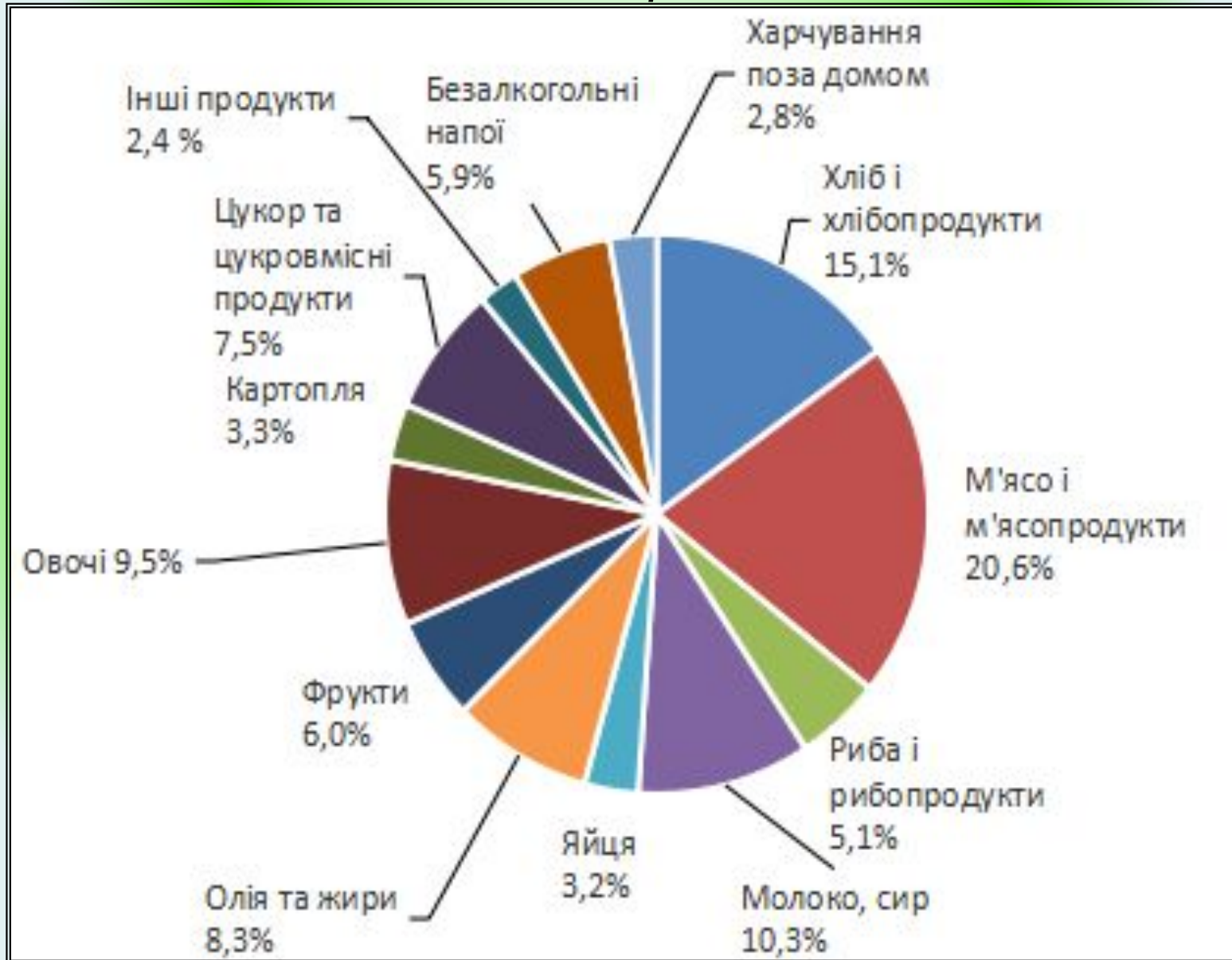
Отже, це завдання формування продовольчої безпеки виконується повністю.

Індикатор 4. Економічна доступність продуктів харчування.

У 2015 році сукупні витрати домогосподарств становили 4952,0 гривень на місяць. На продукти харчування домогосподарства витрачали 2633,9 гривень на місяць. Таким чином, індикатор економічної доступності продуктів харчування у 2015 році становив 53,1% при його 60-ти відсотковому граничному критерії.

У загальній структурі витрат домогосподарств на продукти харчування найвищу питому вагу займають витрати на м'ясо і м'ясопродукти; хліб і хлібопродукти; молоко і молочні продукти; овочі. Споживання продуктів населенням значною мірою залежить від рівня цін на них. З підвищенням цін на продукти харчування зростають загальні витрати на їх придбання.

Рис. Структура витрат домогосподарств на харчування у 2015 році

Індикатор 5. Диференціація вартості харчування за соціальними групами.

Продовольча безпека країни характеризується можливістю фізичного та економічного доступу соціальних груп, сімей та окремих споживачів до продовольства. З метою вивчення питання витрат на харчування різними верствами населення досліджується індикатор диференціації вартості харчування за квінтільними (20%-ми) групами. У 2015 році 20% домогосподарств з найбільшими доходами в середньому витрачали на харчування 2910,39 гривень на місяць, а 20% домогосподарств з найменшими доходами - 1771,56 гривень.

Диференціація обсягів продовольчого споживання у 2015 році

(в середньому на місяць на особу; кілограмів)

Групи харчових продуктів	Усі домогосподарства	Споживання за квінтільними (20%) групами в залежності від розміру сукупних доходів		Співвідношення вищого і нижчого квінтілів
		перший квінтіль (нижчий)	останній квінтіль (вищий)	
Хліб і хлібопродукти (у перерахунку на борошно)	8,5	8,6	9,1	1,06
М'ясо і м'ясопродукти	4,6	3,8	7,0	1,83
Молоко і молокопродукти	19,8	15,3	25,5	1,67
Риба і рибопродукти	1,2	1,4	2,3	1,61
Яйця (шт.)	19	18,0	22,8	1,27
Овочі та баштанні	8,8	7,6	11,2	1,47
Картопля	3,1	6,6	7,0	1,06
Плоди, ягоди та виноград	6,6	2,85	6,15	2,16
Цукор та цукровмісні вироби	2,8	2,7	3,3	1,25
Олія та інші рослинні жири	1,6	1,6	1,9	1,16

Індикатор диференціації вартості харчування у 2015 році становив 1,64, що свідчить про посилення значної відмінності між соціальними групами за показником витрат на продукти харчування. Соціальні групи населення з різним рівнем загальних доходів мають і різний рівень споживання продуктів харчування. Домогосподарства з найбільшими доходами споживають більше харчових продуктів (окрім хліба, картоплі, олії), ніж домогосподарства з найменшими доходами. Найбільша різниця між вищими і нижчими квінтільними групами спостерігається по м'ясу і м'ясопродуктах (в 1,76 рази), молоко і молокопродуктах (в 1,62 рази), рибі і рибопродуктах (1,60 рази), овочах та баштанних (в 1,59 рази) та фруктах (в 2,05 рази), що свідчить про суттєве порушення структури харчування у значної частини населення.

Отже, диференціація у харчуванні між найменш і найбільш забезпеченими домогосподарствами зберігається.

Індикатор 6. Ємність внутрішнього ринку окремих продуктів.

Даний індикатор є важливою складовою для складання балансів попиту і пропозиції та визначення продовольчої незалежності за окремими харчовими продуктами.

Найвищою в Україні є ємність внутрішнього ринку по хлібу і хлібопродуктах, молоці та молокопродуктах, овочах та баштанних, картоплі. Вітчизняне агровиробництво спроможне задовільнити потреби внутрішнього ринку у продуктах харчування. Проте, не усіх видів продуктів виробляється достатньо, щоб забезпечити раціональні норми їхнього споживання українцями.

В цілому оцінка динаміки ємності внутрішнього ринку дає підстави стверджувати, що зберігається негативна тенденція споживання низькокалорійних та низьковартісних продуктів харчування.

Оцінка ємності внутрішнього ринку України у 2015 році (у тис. тонн)

<i>Групи харчових продуктів</i>	<i>Ємність внутрішнього ринку</i>	<i>Обсяг виробництва</i>
Хліб і хлібопродукти (у перерахунку на борошно)	4423	60126
М'ясо і м'ясопродукти	2179	2323
Молоко і молокопродукти	8995	10615
Риба і рибопродукти	367	89
Яйця (млн. шт.)	694	969
Овочі та баштанні	6890	9792
Плоди, ягоди та виноград	2179	2539
Картопля	5892	20839
Цукор	1528	1459
Олія рослинна всіх видів	525	4581

Індикатор 7. Продовольча незалежність за окремим продуктом.

Критерієм продовольчої незалежності і самозабезпеченості країни служить рівень задоволення потреб в продовольстві за рахунок власного виробництва не менше 80 % і не більше 30 % – за рахунок його імпорту. Отже, 75-80 % споживання основних видів харчових продуктів має припадати на вітчизняну продукцію.

Рівень продовольчої безпеки країни перебуває в прямій залежності від обсягів виробництва харчових продуктів, тобто, від розвитку галузей агропромислового комплексу, які забезпечують доступність харчових продуктів.

Розрахунок імпортозалежності за групами продовольства у 2015 році

(тис. тонн)

<i>Групи харчових продуктів</i>	<i>Імпорт продуктів у перерахунку на основний продукт</i>	<i>Ємність внутрішнього ринку</i>	<i>Відсоток імпортозалежності</i>
Хліб і хлібопродукти (у перерахунку на борошно)	190	4423	4,3
М'ясо і м'ясопродукти	158	2179	7,3
Молоко і молокопродукти	78	8995	0,9
Риба і рибопродукти	192	367	52,1
Яйця (млн. шт.)	11	694	1,6
Овочі та баштанні	95	6890	1,4
Плоди, ягоди та виноград	588	2179	26,9
Картопля	17	5892	0,3
Цукор	4	1528	0,3
Олія рослинна всіх видів	160	525	30,5

В Україні у 2015 році задоволення потреб населення в життєво важливих продуктах харчування здійснювалося, переважно, за рахунок продукції вітчизняного виробництва. Найбільш уразливими позиціями, з точки зору імпортозалежності є “риба та рибопродукти”, “олія рослинна всіх видів”, де частка імпорту перевищує встановлений 30-ти відсотковий граничний критерій цього індикатора.

Позитивним є той факт, що імпортозалежності по більшості харчових продуктів в Україні немає.

Ключові загрози продовольчій безпеці України:

- незбалансоване споживання продуктів харчування населенням;
- низький рівень споживання продуктів тваринного походження в енергетичному раціоні населення;
- висока частка витрат домогосподарств на продукти харчування у структурі їх загальних витрат;
- зниження ємності внутрішнього ринку за окремими продуктами харчування;
- імпортозалежність країни за окремим продуктом;
- висока диференціація вартості харчування за соціальними групами;
- сировинний характер експорту сільськогосподарської продукції;
- зростання цін на сільськогосподарську продукцію на внутрішньому ринку;
- повільне впровадження міжнародних стандартів та систем якості продуктів харчування.

Висновок

Результати проведеного дослідження свідчать, що необхідного рівня продовольчої безпеки в Україні ще не досягнуто.

Має місце незбалансованість харчування населення країни. Структура споживання продуктів харчування істотно відрізняється від науково-обґрунтованої.

Найбільшою загрозою продовольчій безпеці є недостатній соціально-економічний рівень життя населення – низькі доходи населення та зростання цін на продукти харчування.

Важливим напрямом державної економічної та соціальної політики має бути підвищення життєвого рівня населення, фінансова підтримка малозабезпечених громадян, зважена цінова політика щодо харчових продуктів.

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!